NOVELIZACE ZÁKONA O ELEKTRONICKÉM PODPISU

AMENDMENT OF ACT ON ELECTRONIC SIGNATURE

Dagmar Brechlerová, Lenka Nezdarová

Anotace:
Příspěvek se zabývá návrhem novelizace zákona o elektronickém podpisu. Jsou zdůrazněny některé významné změny oproti starému zákonu a pozornost je dále věnována časovým razítkům a elektronickým značkám, jako zcela nově zavedeným institutům.

Klíčová slova:
Elektronický podpis, časové razítko, elektronická značka

Abstract:
This paper deals with amendment of Act on Electronic Signature. Some important changes are discussed. New institutes launched by this amendment, time stamps and so called electronic marks (for automatically signing systems), are discussed.

Keywords:
Electronic signature, time stamp, electronic mark

ÚVOD

V březnu 2004 prošla úspěšně Poslaneckou sněmovnou Novela zákona o elektronickém podpisu, kterou se mění zákon číslo 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (tzv. Zákon o elektronickém podpisu). Vládou byl tento návrh schválen 5. 11. 2003, Sněmovně předložen 11. 11. 2003, 3. čtení proběhlo 31. 3. 2004, návrh byl schválen (usnesení 1004) a poté byl návrh předložen Senátu. Senát vrátil Novelu zákona s pozměňovacími návrhy do Poslanecké sněmovny (usnesení č. 425). Novela ve znění schváleném Senátem byla schválena dne 24. 6. 2004 Poslaneckou sněmovnou. Zbývá tedy jen podpis prezidenta a otištění ve Sbírce zákonů.

CÍL

Článek si klade za cíl seznámit čtenáře s problematikou legislativy v oblasti elektronického podpisu a jejími změnami. Byla přijata novela Zákona o elektronickém podpisu a nutno podotknout, že vzhledem k výrazným změnám v tomto zákoně je škoda, že se nepodařila prosadit možnost vydat zákon nový. Elektronický podpis není v současné době využíván v přílišné míře. Zákon však dává občanům možnost jej využívat a usnadnit si tak komunikaci s úřady. Jeho novelizace přinese další možnosti využití v rámci e-governmentu a díky rozšíření použitelnosti se očekává i zvýšení zájmu o tento způsob komunikace se státní správou. Je zřejmé, že se cesta tímto směrem teprve razí, ale na akademické půdě je důležité se věnovat právě novým cestám.

METODIKA

Autorky se zabývají problematikou elektronického podpisu a legislativního procesu s ním spojeného. Na základě analýzy dostupných informací z literatury a na Internetu, ale i

konzultací s tvůrci novely zákona je v článku objasněn rozdíl mezi původním zákonem a jeho novelou a je zde vysvětlen význam příslušných nových ustanovení. Významné prvky novelizace zákona jsou postupně odcitovány a objasněny.

ZÁKON A VYHLÁŠKY

Ministerstvo informatiky (dále MI) v současné době již připravuje prováděcí vyhlášky k tomuto zákonu. Vyhláška, která se týká zřizování elektronických podatelen a s ní spojené Nařízení vlády bude pravděpodobně zveřejněno ve Sbírce zákonů v létě 2004 (situaci může zkomplikovat změna vlády). Vyhláška, která se týká poskytovatelů certifikačních služeb, zatím ještě nebyla projednávána a bude schválena do konce roku 2004. Schválený návrh zákona, včetně pozměňovacích návrhů Senátu, je možno získat jednak ze stránek Poslanecké sněmovny a dále na stránkách MI [1]. Novelizace zákona dává některé části zákona do souladu s příslušnou direktivou Evropské unie 1999/93/ES a některé prvky zavádí oproti staré verzi zcela nově (časová razítka, elektronické značky). Článek seznamuje pouze se základními změnami oproti původnímu zákonu, celý návrh zákona je možno najít v [1].

UZNÁVÁNÍ ZAHRANIČNÍCH CERTIFIKÁTŮ

První významnou změnou je změna § 16 Uznávání zahraničních certifikátů. Podle ní je kvalifikovaný certifikát uznán ve všech členských státech EU bez ohledu na to, ve kterém členském státě byl vydán. Tj. certifikát vydaný v jiném členském státě EU jako kvalifikovaný, je kvalifikovaný dle tohoto zákona. V souvislosti s tím je upraven i § 12 Náležitosti kvalifikovaného certifikátu a to tak, že dle § 12 odstavce 1 písmeno b) musí být v případě právnické osoby název firmy nebo název a stát, kde je kvalifikovaný poskytovatel usazen, v případě fyzické osoby opět kromě jména atd. stát, ve kterém je kvalifikovaný poskytovatel usazen. Vzhledem k velkému významu § 16, je dále celý ocitován.

„§ 16 **Uznávání zahraničních kvalifikovaných certifikátů**

(1) Certifikát, který je vydán poskytovatelem certifikačních služeb usazeným v některém z členských států Evropské unie jako kvalifikovaný, je kvalifikovaným certifikátem ve smyslu tohoto zákona.

(2) Certifikát, který je vydán jako kvalifikovaný ve smyslu tohoto zákona v jiném než členském státu Evropské unie, je kvalifikovaným certifikátem ve smyslu tohoto zákona pokud

a) poskytovatel certifikačních služeb splňuje podmínky práva Evropských společenství[1)] a byl akreditován k působení jako akreditovaný poskytovatel certifikačních služeb v některém z členských států Evropské unie, nebo

b) poskytovatel certifikačních služeb usazený v některém z členských států Evropské unie, který splňuje podmínky práva Evropských společenství,[1)] převezme odpovědnost za platnost a správnost certifikátu ve stejném rozsahu jako u svých kvalifikovaných certifikátů, nebo

c) to vyplývá z mezinárodní smlouvy.“.

UDĚLOVÁNÍ AKREDITACE

Další významné změny se týkají § 10 Podmínky udělení akreditace pro poskytování certifikačních služeb. Již neplatí dřívější bod 5 „Akreditovaný poskytovatel certifikačních služeb musí mít sídlo na území České republiky“. Dále byl zrušen bod 7 tohoto paragrafu, který omezoval činnost poskytovatele certifikačních služeb na advokáta, notáře nebo znalce, a který byl často kritizován. I zahraniční žadatelé mohou získat akreditaci podle našeho zákona. Vyhláška, která se týká poskytovatelů, bude poté muset řešit problematiku přeshraniční kontroly, protože není možné běžně provádět kontrolu orgánů jednoho státu na území jiné země (může jít o zasahování do suverenity jiného státu).

Žádný ze států EU neučinil krok, který by zrovnoprávnil akreditace poskytovatelů. Díky tomu není možné použít elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu

poskytovatele ze zahraničí, který nebyl akreditován v ČR, v případě, že zákon vyžaduje datovou zprávu podepsat zaručeným elektronickým podpisem založeným na kvalifikovaném certifikátu od akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb. Při komunikaci se státní správou je většinou třeba připojit právě takový e-podpis. Zrovnoprávnění akreditací ve směrnici 1999/93/ES explicitně nařízeno není a jednotlivé státy si nemohou důvěřovat natolik, aby si vzájemně uznávali akreditace, zvlášť když jsou v každé zemi odlišné podmínky pro její získání.

DALŠÍ ZMĚNY, KTERÉ SI VYŽÁDALO UVEDENÍ ZÁKONA DO SOULADU SE SMĚRNICÍ 1999/93/ES

V § 1 se za slovo „upravuje“ vkládají slova „v souladu s právem Evropských společenství[1]“, kde odkaz 1 je Směrnice 1999/93/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy.
Dále je pro uvedení do souladu se Směrnicí možno poskytovatelem zveřejňovat pouze ty kvalifikované certifikáty, k jejichž zveřejnění dal držitel souhlas, jedná se hlavně o odstavec 5 písmeno d) § 6 „ Kvalifikovaný poskytovatel certifikačních služeb“ a dále byl vložen nový § 6a „Povinnosti kvalifikovaného poskytovatele certifikačních služeb při vydávání kvalifikovaných certifikátů a kvalifikovaných systémových certifikátů“, ve kterém mezi povinnosti poskytovatele patří mj. zajistit provozování bezpečného a veřejně přístupného seznamu certifikátů vydaných jako kvalifikované, k jejichž zveřejnění dal držitel certifikátu souhlas v souladu s § 6 odst. 5 písm. d), a zajistit dostupnost tohoto seznamu i dálkovým přístupem a údaje v seznamu obsažené při každé změně bez zbytečného odkladu aktualizovat.

ČASOVÁ RAZÍTKA

Dále obsahuje novela několik zcela nových možností při použití elektronického podpisu. První z nich je zavedení tzv. kvalifikovaného časového razítka. V původním zákoně tento institut vůbec bohužel nebyl zaveden, což v řadě případů bránilo přijetí elektronicky podepisovaných dokumentů (např. u soudů). Toto zavedení odpovídá na potřeby praxe. Jedná se o datovou zprávu, která přesně definovaným důvěryhodným způsobem spojuje data s časovým údajem. Při elektronické komunikaci je často nutno určit, zda daná datová zpráva již existovala v určitém čase. Jde tedy například o to, zjistit, zda byl dokument podepsán před zneplatněním certifikátu (z jakéhokoliv důvodu). Časové razítko zákonem zaváděné se nazývá „kvalifikované časové razítko“ na rozdíl od běžného časového razítka, které již dnes řada firem poskytuje. Tímto „běžným“ razítkem se zákon nezabývá. Kvalifikované časové razítko je definováno v § 2, viz dále. Jeho náležitosti jsou definovány v § 12b. Dále v nově vloženém § 6b jsou určeny povinnosti kvalifikovaného poskytovatele certifikačních služeb při vydávání kvalifikovaných časových razítek. Zde nutno zdůraznit zejména povinnost poskytovatele zajistit, aby časový údaj vložený do kvalifikovaného časového razítka odpovídal hodnotě koordinovaného světového času při vytváření kvalifikovaného časového razítka, a dále přijmout odpovídající opatření proti padělání kvalifikovaných časových razítek. Ministerstvo informatiky v budoucnu vydá již výše zmíněnou prováděcí vyhlášku, kterou budou upřesněny podrobnosti vydávání časových razítek [2].

Kvalifikované časové razítko je definováno následovně § 2 a jeho náležitosti jsou definovány v § 12b.

§ 2

r) kvalifikovaným časovým razítkem datová zpráva, kterou vydal kvalifikovaný poskytovatel certifikačních služeb a která důvěryhodným způsobem spojuje data v elektronické podobě s časovým okamžikem, a zaručuje, že uvedená data v elektronické podobě existovala před daným časovým okamžikem

ELEKTRONICKÁ ZNAČKA

Elektronická značka je určitou obdobou zaručeného elektronického podpisu a vůči označovaným datům může mít stejný účinek a stejné vlastnosti jako zaručený elektronický podpis vůči podepisovaným datům.

V § 2 navrhované novelizace jsou pojmy týkající se elektronických značek vyjádřeny tak, že elektronickou značkou jsou míněny údaje v elektronické podobě, které jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené a které splňují požadavky v zákoně vyjmenované. Je zaveden pojem „označující osoba“, což je buď fyzická osoba nebo právnická osoba nebo organizační složka státu, která drží prostředek pro vytváření elektronických značek a označuje datovou zprávu elektronickou značkou.

Jde o další zcela nový pojem v zákoně. Podle současného pojetí je elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu spojen pouze s fyzickou osobou, tedy kvalifikovaný certifikát získává fyzická osoba a ta také při podpisu zodpovídá za kontrolu podepisovaného dokumentu. V některých případech je žádoucí, aby podpis, resp. určité označení, bylo učiněno automaticky bez přímé vizuální kontroly podepisujícího. Protože automatický prostředek žádnou takovou kontrolu neprovádí, není možno takové označení nazývat podpisem a je pro ně zaveden termín elektronická značka. Zaručený elektronický podpis vytváří fyzická osoba vždy pro jednu zprávu, zde se předpokládá, že je pouze iniciována funkce prostředku a ten potom již bez součinnosti označující osoby provádí označování. Použití se předpokládá zejména ve výpisech z různých úředních databází, celním řízení atd. Užití těchto značek by mohlo umožnit např. vydávání výpisu z katastru nemovitostí, z rejstříku trestů apod. na základě elektronicky podané žádosti, a tento elektronický výpis by měl mít stejnou váhu a stejné právní účinky jako dokument v listinné podobě (veřejná listina).

V § 4 se za slova „elektronického podpisu“ vkládají slova „ nebo elektronické značky“ a dále je přidán § 5a Povinnosti označující osoby. Elektronická značka stejně jako elektronický podpis zaručuje integritu dat, resp. rozpoznání narušení integrity dat a dále identifikaci označujícího subjektu. Právní účinky označení značkou (na rozdíl od podpisu) jsou diskutovány v [2], ovšem domníváme se, že skutečnou realitu ukáže až praxe.

Dále je vložen § 3a, který se přímo elektronických značek týká.

„§ 3a (1)Použití elektronické značky založené na kvalifikovaném systémovém certifikátu a vytvořené pomocí prostředku pro vytváření elektronických značek umožňuje ověřit, že datovou zprávu označila touto elektronickou značkou označující osoba.

(2) Pokud označující osoba označila datovou zprávu, má se za to, že tak učinila automatizovaně bez přímého ověření obsahu datové zprávy a vyjádřila tím svou vůli. “ .[4]

Elektronická značka je založena na tzv. kvalifikovaném systémovém certifikátu, který je popsán v paragrafu „§ 12a Náležitosti kvalifikovaného systémového certifikátu

SLUŽBY POSKYTOVATELŮ

Zatímco dosavadní zákon se zabýval pouze službou vydávání kvalifikovaných certifikátů, v novelizaci jsou určeny i požadavky na další služby. Jedná se o kvalifikovaná časová razítka, kvalifikované systémové certifikáty, prostředky pro bezpečné vytváření elektronických podpisů. Požadavky na tzv. kvalifikovaného poskytovatele certifikačních služeb jsou soustředěny zejména do § 6, 6a, 6b.

E –PODATELNY

Vzhledem k tomu, že orgány veřejné moci mají dle různých dalších zákonů povinnost přijímat a odesílat datové zprávy, které mají být opatřeny zaručeným elektronickým podpisem založeným na kvalifikovaném certifikátu od akreditovaného poskytovatele certifikačních služeb, jsou zde organizace povinny zachovávat řadu bezpečnostních povinností. Jedná se o zcela zásadní a dosti složité povinnosti, je možné a vhodné soustředit tyto činnosti do tzv. elektronických podatelen. Je to specializované pracoviště, pro které je navíc možno vydat

prováděcí vyhlášky a tak vytvořit možnost jednotného postupu zejména při dosažení vyžadované bezpečnosti. V zákoně se elektronických podatelen týká zejména § 11, kde se k dosavadnímu textu připojuje další text, ve kterém je mj. definována funkce elektronické podatelny a to tak, že „Orgán veřejné moci přijímá a odesílá datové zprávy podle odstavce 1 prostřednictvím elektronické podatelny.“.

V § 20 odst. 4 je určeno, že MI stanoví prováděcím právním předpisem (tedy vyhláškou) strukturu údajů, na základě kterých je možné osobu jednoznačně identifikovat, a postupy orgánů veřejné moci uplatňované při přijímání a odesílání datových zpráv prostřednictvím elektronické podatelny podle § 11 odst. 3. Dle informací v článku [2] by připravovaná vyhláška k e-podatelnám měla být více technologicky neutrální a tím umožňovat širší škálu různých řešení.

ZÁVĚR

V textu článku byly uvedeny základní změny a novelizace oproti staré verzi zákona. Jak bylo uvedeno, novelizace právě prošla Sněmovnou. Účinnost zákona bude od data vyhlášení zákona ve Sbírce zákonů. Navrhované změny by teoreticky měly dát větší možnosti pro použití elektronického podpisu než dnes, měly by skutečně umožnit rozvoj tzv. e-governmentu. Ovšem teorie se často liší od praxe. Vše bude záležet na postupné změně navazujících zákonů, dále na ceně certifikátů, která je pro jednotlivce stále příliš vysoká, na celkovém prostředí vytvořeném státní správou pro skutečnou realizaci e-governmentu a na množství aplikací, ve kterých bude možno elektronický podpis, elektronické značky a časová razítka používat. Samozřejmě, že i v této oblasti fungují běžné ekonomické zákony, těžiště příjmů musí přijít z podnikatelské sféry, kde je ochota k investicím vyšší a komunikace se státní správou častější. Některá ministerstva jsou ve vytváření agend velmi aktivní a vzhledem k tomu, že elektronicky přijatý dokument se jim snáze zpracovává, bude zde jistě vyvíjen tlak na to, aby podnikatelé začali elektronický podpis využívat v hojné míře. Pokud by byl tento tlak úspěšný, mohlo by vzhledem k množství vydaných certifikátů dojít i ke snížení ceny certifikátu.

Pokud by se na trhu certifikačních služeb objevila konkurence v podobě dalšího akreditovaného poskytovatele, mohlo by v rámci konkurenčního boje dojít ke snížení ceny na hodnotu přijatelnou pro normálního občana. V tisku se objevily zprávy o tom, že o akreditaci usiluje Česká pošta - v takovém případě se však snížení ceny příliš očekávat nedá, jejich komerční certifikáty jsou nyní dražší než kvalifikované certifikáty První certifikační autority. Dále musíme jen doufat, že postupně dojde ke změnám řady zákonů, které elektronické podepisování neumožňují, respektive je nutno vést paralelně papírovou podobu dokumentu. Kromě toho musí dojít ke školení zaměstnanců státní správy, aby se v dané problematice orientovali a elektronicky podepsané datové zprávy neodmítali přijmout. V současnosti je situace spíše tristní [3] a výsledek vůbec neodpovídá vloženým prostředkům. Uvidíme tedy po přijetí novelizace, jak se reálná situace vyvine.

Literatura:

[1] http://www.micr.cz/scripts/detail.php?id=201

[2] Hobza, J., Nevřalová, H. Možnosti zákona o elektronickém podpisu, Data security management 6/ 2003, Praha

[3] Brechlerová D., Nezdarová L. Využití e-podpisu při kontaktu se státní správou a samosprávou, IT SYSTEM str. 16, 12. 4. 2004

[4] www.psp.cz

Kontaktní adresa autora:

RNDr. Dagmar Brechlerová, ing. Lenka Nezdarová,
KIT PEF ČZU , Kamýcká 129, 165 21 Praha 6- Suchdol,
Tel.: 224 382 356, brechlerova@pef.czu.cz, nazdar.nezdar@atlas.cz